

mer na Slovenskem. Najbolj znani so slikarji Šubici (Pavel, Blaž, Janez, Jurij, Valentin, Pavle, Alojz, Janez, Ivan, Jožef, Ive), ki izvirajo iz Hotovlje pri Poljanah. Takšna je tudi rodovina Zajec (Anton, Franc, Martin, Marko, Valentin, Josip) po rodu iz Sovodnja, na tem umetniškem področju so se uveljavili še Ivan Franke iz Dobja, Anton Ažbe iz Dolenčic pri Javorjrah, Ignacij Oblak in Ivan Poljanec iz Gorenje vasi, Luka Čeferin iz Leskovice pod Blegošem, Janez Kavčič iz Ledinic pri Žireh, France Kopač iz Nove vasi pri Žireh, Janez in Maksim Sedej iz Dobračeve pri Žireh, Matevž Miklavčič s Srednjega Brda, Matija Bradeška iz Lučin, Konrad Peternelj iz Žirov, Jovanovič iz Žetine i. dr.

Kje je vzrok za takšno skorajda množično umetniško ustvarjalnost? Gotovo ne samo lepa narava in tradicija, ampak najbrž tudi neka skrita, iz neznanih globin izvirajoča težnja po izpovedovanju in oblikovanju, ki je zajela ljudstvo in se potem močneje izrazila v posameznikih.

S površnim pregledom poljanskih likovnih umetnikov pa naj bo končana naša ekskurzija po tej zanimivi dolini.

JUBILANT

SLAVISTIČNA DEJAVNOST BRATKA KREFTA

(Ob njegovi sedemdesetletnici)

Bratko Kreft je eden najbolj mnogostranskih slovenskih kulturnih delavcev. Njegova književna dejavnost je doživela največje uspehe na področju dramatike, sega pa še v pripovedno prozo, esejistiko, kritiko ter gledališko in slovstveno publicistiko. Na področju gledališča je po nekaj mladostnih igralskih nastopih usmeril svojo dejavnost v režijo, ki ji je v zrelih letih pridružil še dramaturško vodstvo osrednjega slovenskega gledališča. Nikoli pa se ni zadovoljeval s tem, da bi svoje idejne poglede in življenjska izkustva posredoval javnosti zgolj s peresom ali preko gledaliških predstav. Njegov živahni temperament ga je neprestano silil tudi v najrazličnejšo organizacijsko aktivnost, s katero je ustvarjal boljše pogoje za umetniško izpovedovanje sebe in drugih, hkrati pa prispeval znaten delež k boju delavskega razreda za pravičnejšo družbeno ureditev. Vse te mnogovrstne jubilentove dejavnosti, ki bi zaslužile pozorno osvetlitev z različnih gledišč, pa se bo naš zapis dotaknil le bežno in posredno. Naša osrednja pozornost velja Kreftovi slavistični strokovni dejavnosti, ki ima zarodke že v študijskih letih in ki se ji intenzivno posveča predvsem zadnjih petnajst let.

Tudi pri takšnem zapisu, osredotočenem na eno od jubilentovih dejavnosti, ne moremo mimo življenjepisnih dejstev, saj nam lahko pojasnijo marsikaj tudi v

teji eni smeri in dajo zanjo trdnejša oporišča. Rojen 11. februarja 1905 v Mariboru je mladost preživel v Vidmu ob Ščavnici (takrat Sv. Jurij), kjer je bil oče veljaven mož. Gimnazijo je obiskoval v Mariboru in maturiral 1924. Potem je eno leto študiral na Dunaju (1924/25), sprva pravo, nato slavistiko in zgodovino in poslušal tudi predavanja iz dramaturgije. Študije je nadaljeval na ljubljanski univerzi, kjer je vpisoval kot glavni predmet slovensko literaturo za južnoslovenskimi literaturami, kot drugi strokovni predmet primerjalno književnost s teorijo in kot pomožne predmete slovenski jezik, narodno zgodovino in nemščino. V izraziti literarnozgodovinski usmerjenosti študija sta se takrat odražali predvsem književna ustvarjalnost mladega Krefta in njegova zgodnja predanost gledališču. Diplomiral je 23. februarja 1929. Po letu negotovosti in književnega ustvarjanja je s sezono 1930/31 dobil službo režiserja v Narodnem gledališču v Ljubljani. Najprej je dve sezoni v nasprotju s svojimi ambicijami režiral samo v operi, potem pa mu je uspelo preiti v dramo, kjer je našel svoje pravo torišče in uspel zlasti z režijami Shakespeareovih del. Ob delu v gledališču je uspel leta 1939 doktorirati na temelju disertacije Shakespeareov vpliv na razvoj Puškinevega dramatskega nazora. Med vojno se je zaradi komunističnega svetovnega nazora, ki se mu je začel oblikovati že v dijaških letih in ki mu je bil zvest izza ljubljanskih študij, moral odpovedati delu v gledališču. Umaknil se je v Rim, kjer je pozimi 1941/42 s Turnerjevo štipendijo študiral v slavističnem inštitutu predvsem rusko literaturo. Ostanek vojne pa je preživel v ljubljanskih zaporih in v bolnišnici. Po osvoboditvi se je kmalu vrnil v gledališče, kjer je bil od aprila 1946 do jeseni 1955 tudi dramaturg Drame SNG. V tem času je dobil tudi prvo veliko priznanje slovenske kulturne javnosti za svoje pisateljsko delo, predvsem dramatiko, s Prešernovo nagrado v letu 1948, še bolj pa z izvolitvijo 22. decembra 1961 za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti v razredu za umetnosti. Tudi za svoje režisersko delo je dobil Prešernovo nagrado, in sicer leta 1957 za režijo Shakespeareovega Henrika IV. Že v študijskem letu 1948/49 je Kreft prevzel na filozofski fakulteti ljubljanske univerze honorarno predavanja iz novejšje ruske književnosti, ki pa jih je že v naslednjem letu opustil. Pač pa se je v začetku leta 1957 javil na razpisano mesto fakultetnega učitelja za ta predmet in bil izvoljen za rednega profesorja; vendar je tudi tokrat službo opravljal samo honorarno in po letu 1961/62 prenehal s predavanji. Takrat je tudi stopil v pokoj in svojo javno dejavnost povsem usmeril v slavistiko. Kot akademik je od 1962 član terminološke komisije SAZU (področje literatura) in član znanstvenega sveta Inštituta za slovensko narodopisje; leta 1963 je za Milanom Grošljem postal upravnik Inštituta za slovenski jezik in 1966 za Francetom Bevkom še tajnik razreda za literature (V. razred). Za dopisnega člana sta ga izvolili tudi Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti v Zagrebu (1962) in Makedonska akademija na naukite i umetnostite v Skopju (1972).

Težišče Kreftovega slavističnega dela je novejša ruska književnost, ki je bila predmet njegove univerzitetne pedagoške dejavnosti. Sem sodi tudi njegova primerjalna disertacija, ki jo je v razširjeni obliki publiciral kot knjigo Puškin in Shakespeare (Lj. 1952). Napisal je vrsto krajših in daljših člankov o ruski književnosti in gledališču ob različnih priložnostih in v različnih časopisih, nekaj monografsko zasnovanih študij o ruskih pisateljih je izšlo v obliki spremenih besed k prevodom ali izborom. Najtehtnejše med njimi o Puškinu, Gončarovu, Turgenjevu, Ostrovskem, Čehovu, Gorkem, Alekseju Tolstoju in Šolohovu je

vklučil v knjigo *Portreti* (Lj. 1956). Od pozneje nastalih člankov in študij velja posebej omeniti *Zapisek ob Pasternakovi smrti* (NRazgl 1960), *Življenje in delo Ivana Bunina* (I. A. Bunin, *Življenje Arsenjeva*, Lj. 1960), spremno študijo k Tolstojevemu romanu *Vstajenje* (Lj. 1965, 100 romanov 14), primerjalno študijo *Blok in Dostojevski* (JiS 1965) ter spremni besedi k izboroma *Plašč* in druge povesti *Nikolaja Vasiljeviča Gogolja* (Lj. 1964, *Kondor* 66) in *Pesmi Sergeja Jese-nina* (Lj. 1967, *Kondor* 98). Vrh Kreftovih rusističnih prizadevanj pa pomeni izdaja izbranih del *Fjodora Mihajloviča Dostojevskega* v desetih knjigah, kjer je objavil spremne študije k *Bratom Karamazovim* (Lj. 1957), *Izpovedi mladega človeka* (Lj. 1958), *Ponižanim in razžaljenim* (Lj. 1958), *Idiotu* (Lj. 1959), *Besom* (Lj. 1960), *Zapiskom iz mrtvega doma in iz Podpolja* (Lj. 1962) ter *Stepančikovu in njegovim prebivalcem, Srečkarju in Večnemu možu* (Lj. 1963).

Ruska literatura je bila tudi izhodišče mnogim Kreftovim primerjalnim razpravam in študijam. Razen doktorske disertacije bi sem sodili *Fragmenti o slovensko-ruskih stikih* (SR 1958), priložnostni članek ob dunajski uprizoritvi *Besov* Dostojevski in *Camus* (NRazgl 1960) ter razprave *Dostojevski in utopični socializem* (SR 1963), *Tradicija in avantgarda* (SR 1968) in *Cankar in ruska književnost* (SR 1969). Napisal pa je še več primerjalnih študij manjšega obsega, ki niso povezane z rusko literaturo, npr. *Krleža in Cankar* (JiS 1964).

Medtem ko je bilo Kreftovo poglobljanje v rusko literaturo neposredno in je koreninilo v mladeniškem navdušenju zanjo še izza dijaških let, pa je Krefta vodila pot v slovensko literarno zgodovino posredno preko aktualne kulturne problematike in preko lastne pisateljske ustvarjalnosti. Kot ideološko angažiran kritik in publicist se je Kreft zgodaj spopadel z literarnimi problemi slovenske sodobnosti, zlasti v času sodelovanja pri reviji *Mladina* (1925—1927) in v času izdajanja mesečnika za umetnost in znanost *Književnost* (1932—1935); tovrstno publicistiko je pretežno zbral v knjigi *Proti vetru za vihar* (Mrb. 1965, *Razpotja* 7). Nekoliko drugačna je publicistika, ki je nastajala ob Kreftovem praktičnem delu v gledališču in ki je nastajala v dveh smereh, kot dramaturški zapisi za gledališki list in kot obsežnejše in pretencioznejše teatrološke razprave; večina teh člankov in študij je vezana na svetovno dramatiko in gledališče, znaten del pa jih je povezan tudi z domačo literaturo in gledališčem. Dobršen del te publicistike je Kreft zbral v treh zvezkih *Knjižnice Mestnega gledališča ljubljanskega Poslanstvo slovenskega gledališča* (zv. 7, Lj. 1960), *Gledališče in revolucija* (zv. 21, Lj. 1963) in *Dramaturški fragmenti* (zv. 33, Lj. 1965). Še bolj pa se je poglobil v slovensko literarno preteklost v zvezi z lastnim dramatičnim ustvarjanjem. V radijskem intervjuju v ciklu *Naši znanstveniki pred mikrofonom* je o tem izjavil: »Že zgodaj sem spoznal, da je za umetniško ustvarjanje premalo samo navdih, da je zanj potrebno tudi znanje.« (NRazgl 1972, str. 236.) Ob pripravah za pisanje *dram Celjski grofje in Velika puntarija* je temeljito preučil domačo zgodovino ustreznih obdobij in poglede zgodovinskega materializma ter razen v dramski fakturi utemeljil svoje poglede tudi z obsežnima zgodovinskima uvo-doma. Z enako akribijo se je poglobil tudi v slovensko literarno preteklost razsvetljenskega obdobja, ko se je lotil komedije o začetkih slovenskega gledališča. O tem je izjavil: »Ko sem se leta 1938 začel pripravljati za režijo Linhartove *Županove Micke*, sem se vrgel tudi na podroben študij tiste dobe in ljudi, ker sem hotel za ta jubilej napraviti krajšo razpravo ali esej. Prav ta študij

družbenih in družabnih razmer me je vzpodbudil, da sem takoj začel misliti tudi na slavnostno komedijo o Linhartu in njegovih igralcih.» (Ibid.) Tako so nastali Kranjski komedijanti, pa vrsta priložnostnih člankov in govorov o Linhartu, s katerimi se je potegoval za priznanje umetništva in izvirnosti Linhartovima komedijama in bistveno pripomogel, da je slovenska literarna zgodovina dala Linhartu primerno poudarjeno mesto. Ob pripravah za dramaturško obdelavo in dopolnitev Levstikovega Tugomera in ob misli na dramatično obdelavo Prešernovega življenja se je z enako prizadevnostjo poglobil v študij Levstika in Prešerna, zaradi česar so ob dramatičnih tekstih nastajali tudi eseji in poljudni članki o življenju in delu teh dveh velikih slovenskih ustvarjalcev. Očitno mimo ustvarjalno oblikovalnih načrtov pa se je Kreft poglobljal v tri slovenske literarnozgodovinske probleme, v delovanje našega prvega pisatelja Primoža Trubarja, v svojevrstno samorastniško pojavo Andreja Šusterja — Drabosnjaka in v napredno vlogo pisateljskega opusa Ivana Cankarja. Iz prvega problemskega območja sta nastali najprej pretencioznejši priložnostni predavanji Osebnost Primoža Trubarja (NOja 1951; Portreti, Lj. 1956) in Philopatridus illyricus (NOja 1958), potem pa še razprava Prvi slovenski dialog in prizor (Dokumenti SGM 1967), v kateri je poskusil dokazati, da gre v primeru dialogiziranega kratkega katekizma v Trubarjevem Abecedniku iz leta 1550 pravzaprav za dramatični tekst, ki so ga po vsej verjetnosti tudi izvajali kot prizor v protestantskih šolah. Drabosnjaku je posvetil več prigodnih člankov, od katerih je po novih pogledih in gradivu pomemben zlasti Dvestoletnica Drabosnjakovega rojstva (NRazgl 1968). Iz cankaroslovja je poleg že omenjene primerjalne razprave potrebno opozoriti še na spremno študijo k Hlapcu Jerneju (Mrb. 1967, Iz slovenske kulturne zakladnice 4).

Za slovensko literarno zgodovino so dragocena posebej Kreftova avtentična pričevanja o literarnem in kulturnem dogajanju med obema vojnama. Izmed tistih, ki so nastajala kot komentar k lastnemu pisateljskemu delu, so najbolj temeljite opombe k romanu Človek mrtvaških lobanj (Mrb. 1971, Izbrano delo B. K. 1), za poznavanje sodobnikov so pomembni spominski članki in priložnostni govori o Srečku Kosovelu, Slavku Grumu, Prežihovemu Vorancu, Ferdu Delaku, Ivu Brnčiču. Pomembni so še zapiski Vloga napredne kulture med obema vojnama (JiS 1958/59), Slovenska socialno progresivna umetnost med obema vojnama (JiS 1960/61) in Srečanja z Jakopičem (Sdb 1973).

Kreft pa se je intenzivno zanimal tudi za druge slovanske književnosti. Največ se je ukvarjal z delom Miroslava Krležje in s komentarjem opremil tudi šolski izdaji Balad Petrice Kerempuha (Lj. 1960, Kondor 38) in drame Gospoda Glembajevi (Lj. 1966, Kondor 87). Od srbskih pisateljev sta ga zanimala poleg Nušiča, s katerim se je ukvarjal intenzivneje kot režiser, Jovan Jovanović Zmaj (NSdb 1954; Portreti, Lj. 1956) in Petar Petrović Njegoš (JiS 1964). Od Ukrajincev je pisal o Ivanu Franku (spremna beseda k I. Franko, Zehar Berkut, Lj. 1958) in Tarasu Ševčenku (NRazgl 1961). Za češko dramatiko in gledališče se je zanimal zlasti v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno, ko je nekajkrat tudi obiskal Prago (1935, 1937, 1938). Tudi povod za srečanje s poljskim gledališčem je dalo gledališko gostovanje (1957, 1958), zunaj gledaliških okvirov pa je nastal jubilejni govor o Juliju Slowackem (NRazgl 1960).

Številni članki iz najrazličnejših svetovnih slovstev, pa tudi poglobljene shakespeareloške študije ne sodijo v zapis o Kreftovem slavističnem delu. Pač pa ne moremo mimo njegove strokovno organizacijske in predavateljske dejavnosti. Na zagrebškem kongresu zveze slavističnih društev Jugoslavije je bil Kreft leta 1959 izvoljen za predsednika zveze in je vodil priprave za kongres leta 1961 v Ljubljani; tudi poslej je ostal član osrednjega odbora Jugoslovanskega slavističnega komiteja. Od kongresa v Soiji (1963) je Kreft tudi član Mednarodnega slavističnega komiteja in od warszawskega kongresa (1973) tudi njegov predsednik. V letih 1963 do 1968 je bil tudi predsednik Slavističnega društva Slovenije in je zdaj njegov častni član. Ves ta čas se je redno udeleževal kongresov in zborovanj, pogosto z referati in predavanji. Mnogo pa je predaval doma in po svetu tudi ob drugačnih priložnostih; od njih je gotovo najpomembnejše gostovanje na slavističnem oddelku univerze v Frankfurtu ob Maini v letu 1960/61. Kreft je tudi avtor številnih jubilejnih zapisov in nekrologov o domačih slavistih in tujih slovenistih (Umberto Urbani — sedemdesetletnik, NRazgl 1958; Bruno Meriggi, JiS 1970/71).

S tem gotovo premalo izčrpnim orisom slavistične dejavnosti jubilaranta Bratka Krefta se uredniki Jezika in slovstva pridružujemo čestitkam ob njegovi sedemdesetletnici in želimo, da bi tudi v svoji prihodnji dejavnosti ostal zvest strokovnem listu, ki mu je bil leta 1964 tudi glavni in odgovorni urednik.

Jože Koruza
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Zapiski, ocene in poročila

»PLEMENITO DREVO«

V NUK hranijo latinsko biblijo iz 15. stoletja pod štev. 9682 IV Z a. Po žigu na 5. strani sklepamo, da je bila nekoč last bistrske kartuzije. Na listu 394 v° zgoraj je zapisek: »plemenito dreue frater petrus semper murmurat«, zapisek se pojavi še enkrat na listu 412 v°: »plemenito dreuo«. Pisava je iz 16. stoletja. Tako A. Gspan-Badalič, Inkunabule v Sloveniji, SAZU, Ljubljana 1957.

Nič ni posebno novega, če najdemo zapisek v slovenskem jeziku v 16. stoletju. Po J. Pogačniku so to »priložnostni zapiski (napisi, glose, cehovski vpisi, obrazec pri-sege, mesečna imena idr.), ki kažejo priložnostno rabo slovenščine, a niso nasledek programske dejavnosti« (Zgodovina slovenskega slovstva I, Obzorja, Maribor 1968, 129).

Vendar gre pri izrazu »plemenito drevo« morda za novo, doslej še ne evidentirano

spoznanje, da so razen bibličnih odlomkov za pridigarstvo v cerkvi prevajali tudi bogoslužne tekste. »Plemenito drevo« je namreč del verza himne v čast Kristusove-mu trpljenju z naslovom »Pange, lingua, gloriosi lauream certaminis« (Jezik moj, opevaj zmago v boju slavnem, čudežnem). Himno je zložil Venancij Fortunat, škof v Piktaviju (Poitiers), umrl je kmalu po l. 600. Ima 66 vrstic, 44. vrstica je v latinščini »arbor una nobilis«; 43. vrstica daje ključ za razumevanje naslednje vrstice in se glasi »crux fidelis, inter omnes«, tako da dobimo naslednji pomen: »Zvesti križ, edino ti si plemenito res drevo« (v prevodu Fr. Ks. Lukmana, Himne rimskega brevirja, samozaložba, Celovec 1968, 30).

Ker je prvi zapisek pomembnejši od drugega, saj podaja slovenski tekst v latinskem stavku, je lahko razbrati iz stavka, da je brat Peter vedno mrmraje ponavljal kakor vzdihljaj »plemenito drevo«. S tem